

BRUTUS

Róma nem ismert többé királyt, száműzte a Tarquiniusokat. De azzal mindenki tisztában volt, hogy a Tarquiniusok ebbe nem nyugosznak bele, hanem megpróbálják - még háború árán is - visszaszerezni hatalmukat. Megindult a sugdolózás.

- Háború lesz, visszajönnek - mondogatták egymásnak.

De egyelőre nem fenyegetett háború, és - mily különös! - a szabadság, amit csak nemrég vívott ki magának a nép, mégis majdnem elveszett. Nem háború által, hanem árulás és cselszövés folytán, mert most ez volt a Tarquiniusok fegyvere.

Volt ugyanis az előkelő római ifjak között jó egynehány, akiknek annak idején, míg királyok uralkodtak, minden, de minden meg volt engedve. Jó barátságban voltak a királyfiakkal, szinte velük azonos rangúaknak számítottak, és bizony hozzászórtak, hogy maguk is királyi módon éljenek.

Persze most, hogy a köztársaságban mindenkinek egyenlő joga volt, nem élhettek olyan szabadosan, mint azelőtt. Panaszkodtak is egymás között:

- Másoknak szabadság - nekünk szolgaság. Mert mit jelent az, hogy a király helyett a törvény az úr? És ez mennyivel jobb? A király legalább maga is érző ember, tőle nyugodtan kérhetsz bármit, akár jogos, akár jogtalan. Szolgálataidat meghálálja, tetteidet jóindulattal bírálja el. Haragszik, de meg is tud bocsátani. Mindig különbséget tesz barát és ellenség között. A törvény? Süket és kérlelhetetlen. Holt betű, mely nem ismer irgalmat. Az előkelő csak kárát látja, csak a hitvány és nincstelen ember az, aki hasznát veszi. Ha a magunkfajta ember áthágja, nincs számára kímélet vagy bocsánat. Ezért aztán tulajdonképpen állandó veszedelemben élünk.

Így töprengtek, keseregtek, ami magában nem jelentett volna veszélyt az államra nézve, ha üres búsongásuk tápot nem kap...

Egy napon azonban követekek érkeztek Rómába a Tarquiniusoktól, és szerény hangon így fordultak a szenátushoz:

- Azért jöttünk, atyák, hogy a Tarquiniusok kérését tolmácsoljuk.

Azt kéri, adjátok ki Rómában maradt javaikat.

Az atyák néhány napig tanácskoztak.

- Ha nem teszünk eleget kérésüknek, az is baj, mert abból biztos háború lesz. Csakhogy baj az is, ha kiadjuk vagyonukat, mert a háború a kincsből táplálkozik, a vagyon dajkája a háborúnak. Meg kell, nagyon meg kell fontolnunk a dolgot.

A követekek mindennap érdeklődtek, hogy áll az ügyük. De mert a szenátus még nem döntött, várakozniuk kellett. Várakozás közben arra is ráértek, hogy kísérletet tegyenek a királyi hatalom visszaállítására. Mert bár a királyi javak ürügyével jöttek, igazi céljuk és feladatuk ez volt: kikélni a helyzetet. Mivel a szenátus egyre húzta-halasztotta a döntést, a követekeknek volt idejük és módjuk, hogy felkeressék és megkönyékezzék az általuk is ismert előkelő ifjakat. Óvatosan kezdték:

- Arról van szó, hogy támogatókat, szószólókat akarunk magunknak szerezni a szenátusban. Ügyünk akadozva halad előre, szeretnénk meggyorsítani, biztosabbá tenni, ezért volna reátok szükségünk. Kérünk benneteket, ne vonjátok meg tőlünk jóakarotokat.

Így puhatólítottak. Ahol azután szívesen fogadták őket, ott bizalmasabbak lettek. Végül ahol teljesen megértő fülekre találtak, és biztosak voltak a dolgukban, ott előálltak igazi mondanivalójukkal: hogyan lehetne Rómába visszahozni a királyokat? A Tarquiniusoktól levelet is hoztak - ezzel tették szavukat hihetővé -, s megindultak a titkos összejövetelek.

Elsőnek a Vitellius és Aquilius testvéreket avatták be tervükbe - a nemesifjak közül ezek gyűlölték legjobban a köztársaságot. De nem elégedtek meg ennyivel. Mivel a Vitellius fiúk rokoni kapcsolatban voltak Brutus fiaival (Brutus felesége a Vitelliusoknak volt a nővére), Brutus két fiát, Titust és Tiberiust is cinkosukká tették. Íme, az összeesküvés már a konzul házába is belopódzott!... Rajtuk kívül még néhány ifjú vett részt a gonosz szövetkezésben.

Időközben a szenátus is határozott. Úgy döntött, hogy a vagyont mégis visszaadja a királyi családnak. A jog győzött a bosszún.

És ezzel a követség teljesítette is megbízatását, haza lehetett volna térnie. Csakhogy ez most már nem felelt meg céljuknak. Különféle ürügyeket kerestek, hogy még maradhassanak. Ezek után mondták - szállítóeszközökről kell gondoskodniuk, hogy a királyi vagyont eljuttassák a megfelelő helyre. A szenátus gyanútlanul ezt is megengedte.

Míg az atyák befejezettek tekintették az ügyet, a követekek minden idejüket az összeesküvőkkel töltötték. Ha már a Tarquiniusoktól hoztak levelet, szerettek volna vinni Rómából is, mert szavaik otthon csak így találnak hitelt.

- Csak akkor hiszik el - mondták az ifjaknak -, hogy igazat beszélünk, ha a ti kezetek írása bizonyítja szavainkat. Kérünk benneteket, bízzatok bennünk, és ne vonakodjatok írásba is adni, hogy hívek vagytok a királyhoz. Ez lesz jövőtök legbiztosabb záloga!

Addig bizonykodtak, hízelegtek, míg megkapták az írást. Arra világért sem gondoltak, hogy éppen ez az írás lesz az árulójuk. Történt ugyanis, hogy azon a napon, mely közvetlenül megelőzte a követekek visszaindulását, a Vitelliusoknál lakomáztak, és szokásuk szerint terveikről tárgyaltak. Mivel avatatlan fülek nem voltak a közelben, gyanútlanul, egyre hangosabban beszélgettek. De - Róma szerencséjére! - egy rabszolgának sikerült őket észrevétlenül kihallgatnia. Ez a derék rabszolga (később még beszélünk róla) már régebben gyanúsak találta sustorgásukat, beszélgetésüket, de nem merte őket feladni, mert egy rabszolga pusztá vallomását a hatóság semmibe sem venné, és csak a saját fejére hozna bajt. Várt, hátha akad valami megcáfolhatóan bizonyíték. Most itt volt a levél! Megvárta, míg az ifjak a Tarquiniusoknak szóló levelüket átadják a követekeknek, azután szaladt, rohant a konzulokhoz. Lihegve mondta:

- Ha kedves nektek Róma szabadsága, és gyűlölt a Tarquinius név, kövessetek engem késlekedés nélkül!

A konzulok hittek a rabszolgának, és lictoraik kíséretében nyomban utána eredtek. Éppen idejében lepték meg az összeesküvőket. Valamennyiüket elfogták és megbilincseltek. Nem volt ellenállás, hiszen olyan váratlanul törtek rájuk, hogy még fegyverükhöz sem kaphattak. Arra különösen vigyáztak, hogy a levélnek semmi baja se essék. Sikerült is épségben kézre keríteniük.

- De mi történjék a követekekkel? - töprengtek a konzulok. - Kétségtelen, hogy ők is bűnösök, hiszen az állam elleni gaztette ösztönözték az ifjakat. Vagyis nyugodtan rájuk mondhatók: ellenségeink. Viszont gondoljuk meg, hogy ők mégiscsak követekek, személyük szent és sérthetetlen, bántalom nem érheti őket...

Így vívódtak egy ideig, végül győzött a híres római jogérzék, a népek közötti jog: a követekek szabadon bocsátották.

Hanem a királyi javakról, amiket korábban már visszaítéltek tulajdonosaiknak, most új határozatot hoztak az atyák. Kimondták, hogy a javakat nem adja ki a római nép, mert a királyok nem érdemelnek semmi jóindulatot. Ezt most újra bebizonyították!

- De ne legyen az állam tulajdona sem - mondták -, osszuk szét a nép között! - Így aztán lehetetlenné tették, hogy a nép a Tarquiniusokkal valaha is kibéküljön. A Tarquiniusok földjét pedig, mely a város és a Tiberis között terült el, Mars istennek ajánlották fel. Mivel az itt termett gabonát most már vallásos tilalom őrizte - ez is Mars istené volt! -, és embernek elfogyasztania nem volt szabad, aratáskor a gabonát az utolsó szálig levágták, kosarakba rakták, és a Tiberisbe hordták. Nyár dereka lévén, a folyó eléggé leapadt, és alig folydogált. A víz a nagy tömeg gabonával nem bírt, az a sekélyebb részekben lerakódott, és az iszaphoz ragadt. Így egy kis sziget keletkezett, mely az évek hosszú során mind nagyobb lett, a víz is új meg új hordalékkal növelte, az emberek is gyarapították, végtére olyan magas és szilárd területté vált, hogy hátán még templomokat is megbírt.

A királyok megbűnhődtek, hátravolt még az árulók, az összeesküvők büntetése. Ezek az Aquilius és Vitellius testvérek és mindenekelőtt Brutus két fia, Titus és Tiberius voltak. Rómában mindenki izgatottan várta, mi lesz. Bíraskodni és büntetést kiszabni ez időben ugyanis a konzul tiszte volt. Most Brutus ítélt majd saját fiain? Ez lesz csak jellemének igazi próbája! Minden eddigi semmi ehhez képest. Hiszen még mint néző sem lehetett volna jelen ezen a szomorú tárgyaláson, és a sors most egyenesen a büntetés végrehajtójának szemelte ki.

Róma izgatottan várt.

A konzul halálos ítéletet hozott.

Ott álltak karóhoz kötve a város legelőkelőbb ifjai. De a nép, mintha a többi ifjú ott sem lett volna, egyedül csak a konzul két fiát bámulta. Voltak, akik szánakoztak rajtuk:

- Szegény ifjak! Ha bűnösök is, sajnálni kell őket, hogy arra vetemedtek, amiért most az életükkel fizetnek.

De mások másképp vélekedtek:

- Micsoda rút bűn, mely ilyen büntetést érdemel! És éppen most, éppen ebben az évben mocskolták be magukat vele, amikor atyjuk a haza szabadítója lett, és nemzetségükből, a Junius-nemzetségből választották az első konzult. Éppen most árulták el a népet, az atyákat, saját atyjukat és mindazt, ami szent a római népnek és a római isteneknek. Elárulták a hajdani gőgös királyoknak, a dolyfős számkivetetteknek...

Így bámult, szánakozott, morgott a nép, miközben a konzulok elfoglalták helyüket, és a lictoroknak kiadták a parancsot:

- Hajtsátok végre az ítéletet!

A lictorok először megkorbácsolták a meztelenre vetkőztetett ifjakat, azután bárdal lefejezték őket.

Igen sokan nem a kivégzést, hanem az atya tekintetét figyelték. Brutus akárhogy fegyelmezte is magát, akármilyen kemény és hivatalos arcot öltött is, atyai fájalmát nem tudta eltitkolni. Szemében könny csillogott, arcvonásai nagy belső megrendülésről tanúskodtak.

A bűnösöket megbüntették; hátravolt még annak megjutalmazása, aki segítette a bűnt felfedezni. A Vitelliusok rabszolgáját az állam pénztárából megjutalmazták, azonkívül visszakapta szabadságát, és polgárjogot is nyert. A rabszolga neve Vindicius volt.

Mindazt, ami Rómában történt, hírül vette Tarquinius is. Düh és kétségbeesés fogta el, hogy alaposan elgondolt tervei meghiúsultak. De ott égett benne a bosszú és gyűlölet lángja is.

"Azt hiszitek, utaimat csellel vagy erőszakkal elállhatjátok?" - átkozódott magában, és most már nyíltan háborúra készült. Megindult, végigjárta Etruriát, annak minden városát. Mindenütt segítséget kért és keresett. Különösen két várost szeretett volna megnyerni ügyének: Vejit és Tarquiniit.

- Hát ti nyugodtan tűritek - mondotta nekik -, hogy én gyermekeimmel együtt szemetek láttára elpusztuljak? Nem származom-e közületek? Nem vagyok-e egy vér veletek? És most, íme: a nemrég még hatalmas király számkivetésben és szűkösen él rokonai, testvérei között. Átok legyen rajtad, Róma, te, ki másokat idegen földről hívtál, hogy uralkodjanak rajtad, engem pedig elűztél! Igen, mint tudjátok, engem elűztek, és éppen azok, akik legközelebb álltak hozzám. Számkivetett a nép, pedig hány háborút viseltem, hogy növeljem városuk dicsőségét. Elűztek, és megszüntették a királyi hatalmat, mert egyikük sem volt méltó arra, hogy viselje. Javaimat, a királyi vagyont odavetették a népnek, hogy bűnrészesükké tegyék. De én, Tarquinius, visszakövetelem trónomat, visszakövetelem vagyonomat, és jaj annak, aki hálátlanak vagy hűtlennek bizonyult! Hozzátok fordulok, vejjek, hozzátok, tarquiniibeliek. Támogassatok, segítsetek! Ti is visszaszerezhetitek elrabolt dicsőségeteket, megbosszulhatjátok a rajtatok esett régi sérelmet, megtorolhatjátok a sok vereséget, ami ért benneteket, lemoshatjátok a gyalázatot, amely neveteket

beszennyezte. Most ti győzhetitek le a római légiókat, és visszaszerezhetitek földjeiteket, melyeket a rómaiak elraboltak. Segítsetek nekem bosszút állni!

Így beszélt hozzájuk. A vejibeliekre különösen utolsó szavai voltak nagy hatással. Zúgva, fenyegetve kiáltották:

- Igaza van! Menjünk! Támadjuk meg Rómát! Most legalább római vezér vezet bennünket, és könnyű lesz diadalt aratni fölöttük! Visszaszerezjük, amit eddig veszítettünk!

A tarquiniibeliekre viszont inkább a Tarquinius név és a rokonság említése hatott.

- Mindig dicső dolognak tartottuk, hogy közülünk valók uralkodtak Rómában. Reméljük, hogy ha a mi támogatásunkkal visszaszerzed hatalmat a bitorlóktól, a Tarquinius-család uralma megmarad az idők végezetéig!

Mi sem természetesebb, mint hogy a két város sereggel támogatta Tarquiniust, hogy bosszút állhasson a rómaiakon.

Róma felkészült a háborúra. Mikor az ellenség római földre lépett, római sereggel találta magát szembe. A sereget a konzulok vezették, Valerius a gyalogságot, Brutus a lovasságot. Brutus a lovasszázadok élén előrevágtatott, felderítést végzett. Ugyanilyen rendben jött az ellenség is. A gyalogság követte a lovasságot, amelyet Arruns Tarquinius, az elűzött király fia vezetett.

Arruns már messziről megpillantotta a római lovasokat. Láta, hogy valamelyik konzul vezeti őket, mert a lictorok ott lovagoltak mellette. Mikor közelebb kerültek egymáshoz, tisztán látta, hogy Brutus az, aki vele szembejön. Hirtelen előntötte a vad harag.

- Hát itt az az ember, aki bennünket hazánkból elűzött?! S íme, fel is öltötte magára méltóságunk jelvényeit, és itt pompázik bennük előttünk! Ó, istenek, segítsetek bennünket, és bosszuljátok meg a királyokat!

Vágtára ösztökélte lovát, és egyenesen a konzulra tört. Brutus nem tért ki előle. Úgy illett akkor, hogy maguk a vezérek kezdjék meg a csatát. Égtek is mindketten a harci vágytól. Olyan vad elszántsággal csaptak össze, akkora gyűlölet lobogott bennük, hogy mit sem törődtek saját maguk fedezésével, csak egy vágy élt bennük: leteríteni a gyűlölt ellenfelet!... A párviadal nem tartott sokáig. Már az első összecsapás halálos volt. Mindkettőjük dárdája átütötte a pajzsot, s az embert magát is átszegezte. Egyszerre zuhantak le lovukról, és egyszerre adták ki lelküket.

De a vezérek után összecsapott a lovasság is, és nem sokkal később már a gyalogosok is harcban álltak egymással. A harc eleinte váltakozó szerencsével folyt, de a vejjek, akik már "megszokták", hogy a rómaiaktól vereséget szenvedjenek, egy idő múlva megfutottak. A tarquiniibeliek tovább tartották magukat, de a vejjek futása után őket is félelem szállta meg, és mihelyt a sötétség beállt, Tarquinius sietve visszavonult etruszkjaival.

Azt mondják, hogy a csata után az emberek csodás jelre lettek figyelmesek. Az éjszaka csendjében a közelben levő *arsiai* erdő sűrűjéből félelmetes erejű kiáltás hangzott, mint hitték, az erdő istenének, *Silvanus*nak hangja. Ezt kiáltotta:

- A csatát a rómaiak nyerték! Az etruszok közül *eggvel többen* estek el!

De a valóságban is a rómaiak maradtak győztesek a csatatéren. Másnap virradatkor egy fia ellenséget sem lehetett ott látni. Publius Valerius konzul összegyűjtötte az elhajigált fegyvereket, és hatalmas zsákmánnyal tért vissza Rómába, ahol diadalmenetet tartott.

A végtisztességet konzultársának a nagy halotthoz méltón adta meg. De a temetés nagyszerűségét is felülmúlta az a gyász és szomorúság, amit Brutus halála polgártársainak okozott. Különösen az asszonyok siratták, kerek egy esztendeig viseltek érte gyászt, mintha atyjukat veszítették volna el. Azt tisztelték, azt szerették benne olyan nagyon, hogy a női tisztesség védelmében oly bátran és nemesen harcolt, mikor a szegény Lucretián esett gyalázatot megtorolta.